

Тернопільська обласна рада
Департамент освіти і науки Тернопільської обласної військової адміністрації
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка

Кафедра біології, екології та методик їх навчання



РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОРГАНІЗАЦІЯ І УПРАВЛІННЯ В ПРИРОДООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

рівень вищої освіти **перший (бакалаврський)**

галузь знань **10 Природничі науки**

спеціальність **101 Екологія**

освітньо-професійна програма **Екологія**

Кременець – 2025 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Організація і управління в природоохоронній діяльності» для студентів, які навчаються за спеціальністю 101 Екологія освітньо-професійна програма Екологія. Кременець. 2025. 15 с.

Розробник програми:

Михалюк І.М., доцент, кандидат біологічних наук, доцент кафедри біології, екології та методик їх навчання КОГПА ім. Тараса Шевченка

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри біології, екології та методик їх навчання

Протокол № 1 від „01” вересня 2025 року

Завідувач кафедри



О. Кратко

1. Вступ

Освітній компонент «Організація і управління в природоохоронній діяльності» належить до нормативних компонентів циклу професійної підготовки здобувача першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 101 Екологія освітньо-професійна програма Екологія. Освітній компонент спрямований на формування у здобувачів вищої освіти системних знань і практичних навичок з питань ефективного управління природоохоронною сферою.

Ключові слова: природоохоронна діяльність, управління, раціональне природокористування, природоохоронні заходи, екологічна безпека, екологічне законодавство, система управління, природні ресурси, господарська діяльність

Навчальна дисципліна пов'язана з такими компонентами освітньо-професійної програми Екологія як: екологічна безпека, моніторинг довкілля, екологічна безпека, нормування антропогенного навантаження на природне середовище, оцінка впливу на довкілля, природоохоронне законодавство та екологічне право.

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, рівень вищої освіти	Характеристика освітнього компоненту	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 10 Природничі науки	Нормативна	
Модулів – 3	Спеціальність 101 Екологія	Курс	
Змістових модулів – 3		4-й	
Загальна кількість годин – 90 год.		Семестр	
		7-й	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 год. самостійної роботи студента – 3 год.	Освітньо-професійна програма Екологія	18 год.	-
		Практичні, семінарські	
		16 год.	-
	Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)	Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		56 год.	-
		Форма контролю	
		екзамен	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної становить (%):
для денної форми навчання – 38% / 62%,

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою дисципліни «Організація та управління в природоохоронній діяльності» є опанування студентами теоретичних засад та практичних інструментів організації та управління природоохоронною діяльністю на різних рівнях: від підприємства до державних структур.

Предметом вивчення дисципліни «Організація та управління в природоохоронній діяльності» є наукові та правові основи, принципи, механізми та методи управління у сфері охорони довкілля. Це системний підхід, що охоплює різні рівні (від підприємства до державного та міжнародного) і спрямований на забезпечення гармонійної взаємодії суспільства та природи

Головними завданнями курсу є сформувати знання та навички про загальні основи теорії управління та її застосування у сфері охорони довкілля та про систему державного управління у сфері екології та основні напрями екологічної політики.; навчити аналізувати та прогнозувати ефективність екологічних програм та заходів та наслідки господарської діяльності для довкілля; розвинути практичні вміння та навички планувати та здійснювати природоохоронні заходи на підприємствах та в установах; сформувати відповідальне ставлення до природи та її ресурсів та здатність брати участь в управлінні природоохоронною діяльністю й приймати ефективні управлінські рішення з урахуванням екологічних аспектів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Організація і управління в природоохоронній діяльності» студент повинен володіти такими компетентностями та досягти таких результатів навчання:

Інтегральна

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у сфері екології, охорони довкілля і збалансованого природокористування, що передбачає застосування основних теорій та методів наук про довкілля, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов

Загальні

ЗК01. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК03. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК06. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК07. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК09. Здатність працювати в команді.

ЗК10. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Фахові

ФК17. Знання сучасних досягнень національного та міжнародного екологічного законодавства.

ФК19. Здатність до використання основних принципів та складових екологічного управління.

ФК24. Здатність інформувати громадськість про стан екологічної безпеки та збалансованого природокористування.

ФК25. Здатність до опанування міжнародного та вітчизняного досвіду вирішення регіональних та транскордонних екологічних проблем.

ФК26. Здатність до участі в управлінні природоохоронними діями та/або екологічними проектами.

Програмні результати навчання

ПР01. Демонструвати розуміння основних принципів управління природоохоронними діями та/або екологічними проектами.

ПР04. Використовувати принципи управління, на яких базується система екологічної безпеки.

ПР07. Розв'язувати проблеми у сфері захисту навколишнього середовища із застосуванням загальноприйнятих та/або стандартних підходів та міжнародного і вітчизняного досвіду.

ПР08. Уміти проводити пошук інформації з використанням відповідних джерел для прийняття обґрунтованих рішень.

ПР09. Демонструвати навички оцінювання непередбачуваних екологічних проблем і обдуманого вибору шляхів їх вирішення.

ПР17. Усвідомлювати відповідальність за ефективність та наслідки реалізації комплексних природоохоронних заходів.

ПР18. Поєднувати навички самостійної та командної роботи задля отримання результату з акцентом на професійну сумлінність та відповідальність за прийняття рішень.

ПР20. Уміти формувати запити та визначати дії, що забезпечують виконання норм і вимог екологічного законодавства.

ПР22. Брати участь у розробці проектів і практичних рекомендацій щодо збереження довкілля.

ПР23. Демонструвати навички впровадження природоохоронних заходів та проектів.

ПР25. Зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1 СУТНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ ТА ОХОРОНОЮ ДОВКІЛЛЯ

Тема 1. Основи екологічного управління

Теоретичні основи управління. Функції управління в екологічній діяльності. Базові основи екологічного управління. Класифікація систем та механізмів екологічного управління.

Тема 2. Природоохоронна діяльність: теорія, організація, управління та практика застосування

Сутність природоохоронної діяльності та заходів. Організаційне забезпечення управління природоохоронною діяльністю. Організація та управління природоохоронною діяльністю

Тема 3. Типи систем та методів управління довкілля

Механізм біотичного регулювання навколишнього середовища. Механізм еколого-господарського балансу територій. Кадастровий та моніторинговий механізм. Законодавчий і нормативно-правовий механізми. Адміністративний механізм управління. Науково-освітній (просвітницький) механізм управління. Громадський механізм. Економічний механізм управління.

Змістовий модуль 2. ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА УПРАВЛІННЯ ПРИРОДООХОРОННОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Тема 4. Організація державного управління в екологічній діяльності України.

Сутність та функції управління у природоохоронній сфері. Екологічна політика та її реалізація в Україні. Державне управління в галузі охорони навколишнього природного середовища. Державне екологічне регулювання

Тема 5. Організація служб охорони навколишнього середовища в Україні.

Організація служб охорони навколишнього середовища в Україні. Служби охорони навколишнього середовища в Україні. Система спостережень за станом навколишнього природного середовища України

Тема 6. Система корпоративного екологічного управління

Система корпоративного екологічного управління та вимоги стандартів щодо системи екологічного управління. Спеціальні функції корпоративного екологічного управління. Організаційна структура корпоративного екологічного управління

Тема 7. Система громадського екологічного управління

Форми участі громадськості. Законодавчі засади громадського екологічного управління. Функції громадського екологічного управління. Посилення ролі неурядових організацій. Міжнародні аспекти зміцнення потенціалу місцевих громад. Роль громадських організацій у формуванні нового ставлення суспільства до природи.

Змістовий модуль 3

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД В УПРАВЛІННІ НАВКОЛИШНІМ ПРИРОДНИМ СЕРЕДОВИЩЕМ.

Тема 8. Міжнародні інструменти екологічного управління

Концепція екологічного менеджменту. Міжнародні стандарти систем екологічного менеджменту ISO 14000. Вимоги Європейського регламенту з екологічного управління та аудиту. Міжнародні та національні стандарти серії ISO 14001/ДСТУ ISO 14001-97. Міжнародна практика екологічного аудиту. Екологічний маркетинг. Екологічне страхування.

Тема 9. Міжнародні програми управління в галузі охорони навколишнього середовища

Всесвітня програма дій на XXI століття. Міжнародні організації і правові механізми співпраці щодо охорони довкілля і відновлення навколишнього середовища. Національна стратегія наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля. Міжнародні аспекти збалансованого розвитку населених пунктів і вдосконалення комплексного управління. Міжнародна екологічна діяльність України. Міжнародні екологічні організації.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усь го	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. СУТНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ ТА ОХОРОНОЮ ДОВКІЛЛЯ												
1. Основи екологічного управління	10	2	2			6						
2. Природоохоронна діяльність: теорія, організація, управління та практика застосування	10	2	2			6						
3. Типи систем та методів управління довкілля	10	2	2			6						
Разом за ЗМ 1.	30	6	6			18						
Змістовий модуль 2. ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА УПРАВЛІННЯ ПРИРОДООХОРОННОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ												
4. Організація державного управління в екологічній діяльності України.	10	2	2			6						
5. Організація служб охорони навколишнього середовища в Україні.	10	2	2			6						
6. Система корпоративного екологічного управління	10	2	2			6						
7. Система громадського екологічного управління	10	2	2			6						
Разом за ЗМ 2.	40	8	8			24						
Змістовий модуль 3. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД В УПРАВЛІННІ НАВКОЛИШНІМ ПРИРОДНИМ СЕРЕДОВИЩЕМ												
8. Міжнародні інструменти екологічного управління	10	2	1			7						
9. Міжнародні програми управління в галузі охорони навколишнього середовища	10	2	1			7						
Разом за ЗМ 3.	20	4	2			14						
Усього годин:	90	18	16			56						

6. Теми семінарсько-практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Практична робота 1. Структура системи державного управління у сфері охорони довкілля	2
2.	Практична робота 2. Правові основи природоохоронної діяльності	2
3.	Практична робота 3. Підходи до планування природоохоронних заходів	2
4.	Практична робота 4. Основні засади державної екологічної політики України на період до 2030 року	2
5.	Семінарсько-практичне заняття 1. Функціональна структура і завдання Департаменту екології та природних ресурсів Тернопільської обласної державної адміністрації	2
6.	Практична робота 5. Проведення державної і громадської екологічної експертизи в Україні	2
7.	Практична робота 6. Громадська участь у прийнятті екологічних рішень	2
8.	Практична робота 7. Порівняння системи управління довкіллям в Україні та країнах ЄС.	2
	Разом	16

7. Самостійна робота

Самостійна робота здобувачів вищої освіти включає вивчення окремих тем, питань, що не були розглянуті в курсі лекцій, підготовку до лабораторних занять, підготовку доповідей та рефератів, презентацій, підготовку до семестрового контролю. Ефективність самостійної роботи студента викладач виявляє на практично-семінарських заняттях, під час тематичного опитування, перевірки зошитів для практичних занять та самостійної роботи, рефератів тощо та відбиває в загальній оцінці за тему і змістовий модуль.

Розподіл годин самостійної роботи для студентів денної форми навчання:

1. Опрацювання окремих питань, які не виносяться на розгляд у лекційному курсі: 1 год. на тему ($1 \times 9 = 9$ год.).
2. Підготовка до аудиторних занять: 1 год. на 1 практично-семінарське заняття ($1 \text{ год.} \times 8 = 8$ год.).
3. Виконання завдань для самостійної роботи – 1 год. на 1 заняття ($1 \text{ год.} \times 9 = 9$ год.).
4. Виконання індивідуального завдання: 15 год.
5. Підготовка до семестрового контролю: 3 год. на 1 кредит ECST ($3 \times 5 = 15$ год.).

№ з/п	Питання	Кількість годин
1.	Основні засади екологічної політики і стратегії на сучасному етапі розвитку суспільства	6
2.	Методичні основи та організаційні засади управління екологічною діяльністю	6
3.	Методичні принципи і методологічні основи вибору і прийняття управлінського екологічного рішення	6
4.	Організаційна структура державного місцевого управління	6
5.	Організаційна структура державної системи управління	6

	екологічною діяльністю в Україні	
6.	Організаційна структура служби управління екологічною діяльністю на промисловому підприємстві в Україні	6
7	Кадри управління та їх класифікація. Апарат управління. Стилi керівництва.	6
8	Організаційна схема складових системи впровадження економічних важелів механізму регулювання екологічної діяльності	7
9	Європейський регламент з екологічного управління та аудиту, міжнародні та національні стандарти серії ISO 14001 та ISO 14004	7
	Разом	56

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів під час самостійної роботи та на практичних заняттях

1-2 бали – студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання для виконання за зразком; користується додатковими джерелами.

3 бали – знання студента є достатньо ґрунтовними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює події з точки зору смислового взаємозв'язку, уміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки та залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями. Студент виявляє вміння рецензувати відповіді інших та опрацьовувати матеріал самостійно.

4 бали – студент володіє глибокими та міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної учбової діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну.

5 балів – студент має системні, дієві знання, виявляє творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити й розв'язувати проблеми, самостійно здобувати та використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої обдарування та нахили.

8. Індивідуальні завдання Тематика ІНДЗ

1. Особливості державного управління в сфері охорони навколишнього середовища в Україні: Аналіз функцій та повноважень ключових органів влади.

2. Роль та місце Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України в системі екологічного управління.

3. Правові механізми забезпечення екологічної безпеки в умовах надзвичайних ситуацій (на прикладі військових дій, техногенних катастроф).

4. Управління об'єктами природно-заповідного фонду України: проблеми та шляхи оптимізації.

5. Реформування системи державного екологічного контролю та його вплив на природоохоронну діяльність.
6. Економічні важелі стимулювання природоохоронної діяльності (податкові пільги, субсидії, екологічні фонди).
7. Організація та управління системою екологічного страхування в Україні.
8. Аналіз ефективності застосування платежів за забруднення навколишнього природного середовища.
9. Особливості впровадження механізмів торгівлі квотами на викиди парникових газів.
10. Фінансування природоохоронних заходів на регіональному та місцевому рівнях.
11. Досвід ЄС у сфері екологічної політики та можливості його імплементації в Україні.
12. Участь України в міжнародних природоохоронних конвенціях та угодах (наприклад, Орхуська конвенція, Кіотський протокол, Паризька угода).
13. Організація та діяльність міжнародних громадських екологічних організацій (Greenpeace, WWF) та їх вплив на національну політику.
14. Транскордонне співробітництво у сфері охорони водних ресурсів (на прикладі річкових басейнів).
15. Впровадження систем екологічного менеджменту (ISO 14001) на підприємствах України: організаційний аспект.
16. Корпоративна соціальна відповідальність та її роль в управлінні екологічними ризиками.
17. Роль громадськості та громадських екологічних організацій у процесі прийняття управлінських рішень.
18. Застосування геоінформаційних систем (ГІС) в екологічному управлінні та контролі.
19. Екологічний аудит як інструмент підвищення ефективності природоохоронної діяльності підприємств.
20. Екологічне планування та прогнозування як основа управлінської діяльності

Вимоги щодо виконання ІНДЗ

Навчально-дослідна робота повинна складатися зі змісту, вступу, основної частини, висновків, списку використаної літератури.

У вступі слід:

- а) обґрунтувати актуальність теми;
- б) показати ступінь розробленості даної теми, здійснити критичний аналіз сучасного стану досліджуваної проблеми;
- в) поставити завдання дослідження.

У основній частині потрібно висвітлити основний матеріал теми навчальної роботи, викласти факти, ідеї, результати досліджень в логічній послідовності, обґрунтувати власну позицію, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначити шляхи вирішення досліджуваної проблеми, розглянути тенденції подальшого розвитку даного питання. Практичну частину (за наявності) необхідно представити у вигляді результатів власних досліджень, із статистичною обробкою даних.

У висновках потрібно представити результати дослідження, підвести його підсумки.

Список використаних джерел має відповідати вимогам Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання.

У тексті реферату слід посилається на список використаної літератури, вказуючи при цьому в квадратних дужках номер джерела у списку використаної літератури і сторінки, які використанні для написання роботи за таким зразком: [1, С. 25-32].

Обсяг реферату 8-15 сторінок, друкований (формат А-4; інтервал 1,5; розмір шрифту – 14).

Роботу потрібно виконати на окремих аркушах, які необхідно скріпити.

На титульному аркуші слід вказати прізвище, ім'я та по батькові студента, курс, групу, спеціальність. Текст роботи повинен бути чітким, розбірливим, з пронумерованими сторінками.

Критерії оцінювання ІНДЗ

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань та визначення методів дослідження	4 бали
2.	Складання плану дослідження	2 бал
3.	Критичний аналіз суті та змісту першоджерел. Виклад фактів, ідей, результатів досліджень в логічній послідовності. Аналіз сучасного стану дослідження проблеми, розгляд тенденцій подальшого розвитку даного питання.	6 балів
4	Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження	6 бали
5	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титульний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел)	2 бал
	Разом	20 балів

Примітка. Максимальна кількість балів, яку може отримати студент за виконання ІНДЗ становить **20 балів**. Невиконання ІНДЗ оцінюється у 0 балів.

Шкала оцінювання ІНДЗ

Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
15-20	Відмінно
9-14	Добре
4-8	Задовільно
1-3	Незадовільно

„Відмінно” відповідає **15-20** балам, ставиться: при виконанні ІНДЗ у повному обсязі, теоретична та практична (за наявності) частини не мають помилок; відповіді на запитання вичерпні й аргументовані; оформлення відповідає вимогам, робота виконана вчасно.

„Добре” відповідає **9-14** балам, ставиться якщо: ІНДЗ виконано в повному обсязі і не має помилок, які потребують її переробки; відповіді на запитання даються по суті, але не в деталях.

„Задовільно” відповідає **4-8** балам, ставиться, якщо ІНДЗ виконано не в повному обсязі; мають місце помилки; оформлення не відповідає вимогам; відповіді на запитання даються не в повному обсязі.

„Незадовільно” відповідає **1-3** балам, виставляється якщо ІНДЗ виконано не в повному обсязі; мають місце суттєві помилки, які тягнуть за собою переробку; оформлення не відповідає вимогам; на запитання студент дає неправильні відповіді.

9. Методи навчання

Лекція, розповідь, пояснення, бесіда, інструктаж, ілюстрування, демонстрування, самонавчання, лекція-візуалізація, стендова доповідь, екскурсія.

10. Методи контролю

Усне та письмове опитування, презентація робіт, оцінювання лабораторних робіт та проєктів, тестовий контроль, екзамен.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Модуль 1 Поточний контроль (80 балів)								Модуль 2	Модуль 3 Екзамен	Сума
ЗМ 1			ЗМ 2				ЗМ 3	ІНДЗ		
T1 10	T2 10	T3 10	T4 10	T5 10	T6 10	T7 10	T8 10	20	100 балів (коефіцієнт 0,5)	200 балів (коефіцієнт 0,5)

Примітка. T1, T2 ... – теми практичних занять.

Шкала оцінювання знань та вмінь здобувачів вищої освіти під час підсумкового контролю, яка передбачає співвідношення питомої ваги результатів поточного й проміжного контролю та результатів здачі екзамену

За шкалою ECTS	За національною шкалою	За шкалою академії	Підсумкова оцінка	
			Результати поточного та проміжного контролю – коефіцієнт 0,5	Результати екзамену – коефіцієнт 0,5
A	Відмінно	90 – 100	90 – 100	90 – 100
B	Добре	82 – 89	82 – 89	82 – 89
C		75 – 81	75 – 81	75 – 81
D	Задовільно	67 – 74	67 – 74	67 – 74
E		60 – 66	60 – 66	60 – 66
FX	Незадовільно	35 – 59	35 – 59	35 – 59
F		0 – 34	0 – 34	0 – 34

Критерії оцінювання результатів складання екзамену

За шкалою ECTS	За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	Критерії оцінювання знань, умінь і навичок
A	Відмінно	90-100	студент виявляє глибокі, міцні та системні знання навчально-програмового матеріалу; володіє теоретичними основами дослідження проблем; демонструє вміння критично оцінювати окремі нові факти, явища ідеї; виявляє варіативність мислення і раціональність у виборі способів розв'язання практичних завдань.

B	Добре	82-89	студент виявляє повні, ґрунтовні знання навчально-програмового матеріалу; демонструє розуміння основоположних теорій і фактів, вміння аналізувати, порівнювати і систематизувати інформацію, робити певні висновки; вільно застосовує матеріал у власній аргументації; при виконанні практичних завдань допускає несуттєві помилки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, але містить несуттєві неточності.
C		75-81	студент виявляє ґрунтовні знання навчально-програмового матеріалу, але вони носять, в основному, репродуктивний характер; демонструє розуміння основоположних теорій і фактів, вміння аналізувати, порівнювати і систематизувати інформацію, робити певні висновки на основі отриманих знань; при виконанні практичних завдань допускає окремі помилки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями.
D	Задовільно	67-74	студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, проте спостерігається їх недостатня глибина та осмисленість; виявляє вміння частково аналізувати навчальний матеріал, порівнювати і робити певні, але неконкретні і неточні, висновки.
E		60-66	студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, проте допускає неточності у розумінні основних положень навчального матеріалу; допускає порушення логічності та послідовності викладу матеріалу; не вміє пов'язати теоретичні положення з практикою.
FX	Незадовільно з можливістю повторного складання	35-59	студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу; має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення; виявляє елементарні знання фактичного матеріалу; відсутні уміння і навички в роботі з джерелами інформації; не вміє логічно мислити і викласти свою думку.
F	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	0-34	не відтворює значну частину навчального матеріалу; не вміє викладати матеріал; не має уявлення про об'єкт навчання; не володіє вмінням розв'язувати практичні завдання.

12. Методичне забезпечення

1. Електронні конспекти лекцій.
2. Методичні вказівки до практичних робіт.

На лабораторних заняттях використовується лабораторна та інструментальна база випускової кафедри, а також комп'ютерне та мультимедійне обладнання, що застосовується для проведення обчислювальних експериментів із використанням стандартизованих та розроблених на кафедрі комп'ютерних програм та оформлення звітів в електронному вигляді.

3. Презентації в Microsoft Office PowerPoint для супроводу викладання лекційного матеріалу.

4. Методичні матеріали на платформі Moodle.

13. Рекомендована література

Базова

1. Бондар Л. О., Курзова В. В. Екологічне право України у запитаннях і відповідях. Навчальний посібник. Харків: "Ксилон", 2006. 245 с.
2. Екологічне право : підручник / за ред. А. П. Гетьмана. Х. : Право, 2013. 432 с
3. Екологічне право України. Особлива частина: навч. посіб. / О. М. Шуміло (кер. авт. кол.), В. А. Зуєв, І. В. Бригадир та ін. К.: Центр учб. л-ри, 2013. 432 с.
4. Екологія і закон. Екологічне законодавство України: у 2 кн. / Відп. ред. В. І. Андрійцев. К. : Юрінком Інтер, 1997.
5. Ігнатська І. А., Гарафонов О. І. Корпоративне управління: підручник. К. : «Центр учбової літератури», 2013. 600 с.
6. Макарова Н. С., Гармідер Л. Д., Михальчук Л. В. Економіка природокористування: Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 322 с.
7. Максименко Н. В., Задніпровський В. В., Клименко О. М. Організація управління в екологічній діяльності: Підручник для студентів екологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. 340 с.
8. Семенова В. Ф. Михайлюк О. Л. Екологічний менеджмент. К.: Знання, 2006. 366 с.
9. Шевчук В. Я., Саталкін Ю. М., Білявський Г. О. та ін.. Екологічне управління. К. : Либідь, 2004. 432 с.
10. Шмандій В. М., Солошич І. О. Управління природоохоронною діяльністю: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 296 с.

Допоміжна

1. Шевчук В. Я., Саталкін Ю. М., Навроцький В. М. Екологічний аудит: Підручник. К.: Вища шк. 2000. 344 с.
2. Іванюк Д. П., Шульга І. В.. Управління природоохоронною діяльністю: Навч. посібник. К.: Алерта, 2007. 368 с.
3. Наказ Мінприроди від 30.01.2002 №46 «Про затвердження Порядку надання платних послуг екологічного характеру територіальними органами Міністерства екології та природних ресурсів».
4. Постанова КМУ від 26.10.2001 №1430 «Про затвердження переліку платних послуг екологічного характеру, які можуть надаватися територіальними органами Міністерства екології та природних ресурсів».
5. Шмандій В. М., Солошич І. О. Управління природоохоронною діяльністю: Навч. посібник. Київ: Центр освітньої літератури, 2004. 296 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://sop.org.ua> - Служба охорони природи – Інформаційний центр